

Република България
Администрация на Президента

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 355/46
Дата 12.08.21

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ	
АДМИНИСТРАЦИЯ НА ПРЕЗИДЕНТА	
Изх. №	10-00-13121
СФВ	12.08.21

ДО

ПРОФ. Д.Ю.Н. БОРИС ВЕЛЧЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,

Приложено Ви изпращам Становище от президента на Република България г-н Румен Радев по конституционно дело № 12 от 2021 г.

С уважение,

ДИМИТЪР СТОЯНОВ
ГЛАВЕН СЕКРЕТАР НА
ПРЕЗИДЕНТА НА РЕПУБЛИКАТА

Република България
Президент

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

ОТ РУМЕН РАДЕВ
ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 12 ОТ 2021 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

На 29.06.2021 г. с определение на Конституционния съд президентът на Република България е конституиран като заинтересована институция по к. д. № 12/2021 г.

Делото е образувано на 14.06.2021 г. по искане на омбудсмана на Република България, който действа в изпълнение на своите правомощия по чл. 150, ал. 3 от Конституцията. Омбудсманът оспорва конституционосъобразността на чл. 64, ал. 2, изр. второ от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), който урежда вземането на мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство и допуска възможността при определени обстоятелства („обявено извънредно положение, военно положение, бедствие, епидемия, други форсмажорни обстоятелства или при изразено писмено съгласие на обвиняемия и неговия защитник“) обвиняемият да не се яви лично пред съда, а да участва в съдебното заседание посредством видеоконферентна връзка.

Според омбудсмана оспорената разпоредба нарушава правото на защита на гражданите, правото на защита във всички фази на процеса, правото на лична свобода и забраната на мъченията, на жестоко, безчовечно или унижаващо отношение (чл. 56 във връзка с чл. 122, чл. 29, ал. 1 и чл. 30, ал. 1 от Конституцията).

Като поддържам основателността на искането на омбудсмана, излагам в негова подкрепа и следните аргументи:

1. Приравняването на последиците на обявено извънредно положение към съвместната воля на обвиняемия и неговия защитник

В своето искане омбудсманът цитира позиция на Комитета по правата на човека на ООН, според която процедурните гаранции за защита на личната свобода не подлежат на дерогация, а задължението за изправяне на задържания пред съд по чл. 5, ал. 3 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧОС) не зависи от неговата воля. Според трайно установената практика на Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) в случай на задържане съдебният контрол е автоматичен.

В допълнение трябва да се изтъкне, че при оспорената разпоредба от НПК законодателят недопустимо приравнява правните последици на извънредното или военно положение с получаването на съгласие от задържания и от неговия защитник за явяване пред съд чрез видеоконференция. Става въпрос за актове от съвсем различен порядък. Първото е легитимно основание за дерогация на правото на лична свобода и сигурност при обявяване на война, на военно или друго извънредно положение (чл. 57, ал. 3 от Конституцията), т.е. то представлява основание за временното ограничаване със закон на определени права спрямо неопределен кръг субекти и е предпоставено от съображения за защита на по-висш публичен интерес и преценка за необходимост и пропорционалност; в определени хипотези изисква дори дерогиране по официален път на ЕКЗПЧОС. Второто е свободна воля на страните и чрез нея не може нито да се суспендира действието на Конституцията, нито да се дерогира ЕКЗПЧОС. Ако е възможно съвместната воля на задържания и на неговия защитник да действа алтернативно на разпоредби от НПК, то възниква въпросът докъде може да се стигне? Колко още процесуални гаранции могат да бъдат суспендирани поради желанието на обвиняемия? Възможно ли би било например задържаният и неговият защитник да декларират, че са съгласни, че задържането е основателно и така изобщо да отпадне съдебният контрол?

Друг съществен порок на оспорената разпоредба от НПК е, че изброяването на предпоставките за осъществяване на видеоконференция не е изчерпателно, а това е недопустимо за наказателно-процесуална норма, която засяга много важни индивидуални права и не може да бъде неясна. Текстът на оспорената разпоредба съдържа израза „други форсмажорни обстоятелства“, което е с висока степен на неопределеност, позволява твърде широка свобода на преценка на решаващия орган, а не е съвсем ясно и кой е той в хипотезата на „други форсмажорни обстоятелства“. На това основание също чл. 64, ал. 2, изр. второ от НПК противоречи на принципа на правовата държава.

Освен това посочените като основания за допускането на видеоконференция със задържания „бедствие“, „епидемия“, „форсмажорни обстоятелства“ могат да засягат и ограничена област от територията на страната. Това ще означава, че се допуска

възможността за неопределен период от време в държавата да действат различни правила на наказателния процес, което е недопустимо както от гледна точка на принципа за равенство на гражданите пред закона (чл. 6 от Конституцията), така и от гледна точка на правовата държава (чл. 4, ал. 1 от Конституцията).

2. Условия за допустимост на видеоконференцията

Още преди избухването на пандемията в началото на 2020 г. редица държави пристъпиха към регулирането на възможност за провеждане на съдебни заседания чрез видеоконферентна връзка, което постави въпроса за съвместимостта между националните правни уредби и международните стандарти за защита на основните човешки права.

През ноември 2020 г. Международната асоциация на юристите в своя препоръка изследва условията за допустимост на видеоконференцията в различни видове съдебни производства и подчертава, че като общо правило при доброволното и изрично съгласие на страните в процеса, тяхното участие чрез видеоконференция е допустимо и не нарушава изрична норма на международното право¹. Тук следва да се отбележи, че принципното становище на асоциацията е за кумулативно наличие на извънредни обстоятелства и изразена воля на страните, а не, както в оспорената разпоредба от НПК – две алтернативни основания за допустимост на видеоконференцията в съдебно производство.

По отношение специално на наказателните производства в Препоръката се сочи, че ЕСПЧ по принцип не изключва явяването в съдебно заседание по видеоконференция като противно на условията за справедлив съдебен процес: той вече се е произнасял, че то е допустимо пред втора инстанция по наказателни дела (Делото *Marcello Viola v Italy* (2006) § 64 - § 72, Делото *Sakhnovskiy v Russia [GC]* (2010) § 96 - § 98; Делото *Golubev v Russia* от 2006 г.), но само при наличието на определени условия: съдията да взема решението при всеки отделен случай с оглед на специфичните обстоятелства, като преценява дали участието на обвиняемия чрез видеоконферентна връзка е оправдано от легитимна цел и дали конкретните технически средства позволяват зачитането на изискванията за справедлив съдебен процес, включително възможността за поверителна комуникация между задържания и неговия защитник.

По отношение специално на съдебния контрол върху задържането на лица в Препоръката се подчертава, че физическото присъствие на обвиняемия в съдебната зала е елемент от международноправните задължения на страните и по-специално - от задълженията, установени в чл. 5 (3) от ЕКЗПЧОС и в чл. 9 (3) от Международния пакт на ООН за гражданските и политическите права.

¹ International Commission of Jurists, *Videoconferencing, Courts and Covid-19. Recommendations Based on International Standards*, November 2020, https://www.unodc.org/res/ji/import/guide/icj_videoconferencing/icj_videoconferencing.pdf

Въз основа на тези съображения намирам за основателно искането на омбудсмана за обявяване на противоконституционност на чл. 64, ал. 2, изр. второ от НПК поради противоречие с чл. 56, във връзка с чл. 122, с чл. 29, ал. 1 и с чл. 30, ал. 1 от Конституцията.

РУМЕН РАДЕВ

ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ